JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
GIUSEPPE TESAURO
14 päivänä toukokuuta 1996 *

1. Tässä asiassa kyseessä oleva ennakkoratkaisupyyntö koskee Rabatissa 27 päivänä huhtikuuta 1976 allekirjoitetun ja 26 päivänä syyskuuta 1978 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 2211/78 yhteisön nimissä hyväksytyn Euroopan talousyhteisön ja Marokon kuningaskunnan välisen yhteistyösopimuksen [1] (jäljempänä yhteistyösopimus) 41 artiklan 1 kohdan tulkintaa.

Tarkemmin sanottuna Centrale Raad van Beroep kysyy, voiko myös marokkolaisen työntekijän puoliso, joka ei ole tehnyt ansiotyötä, saada oikeuden valtion sisäisessä lainsäädännössä kansalaisten hyväksi säädettyihin siirtymäkauden vanhuuseläke-etuuksiin yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdan perusteella.

2. Seuraavassa on ensin selostettu yhteistyösopimuksen, asiaa koskevien yhteisön oikeussääntöjen ja kansallisen lainsäädännön olennainen sisältö.

Yhteistyösopimuksen tavoitteena on edistää sopimuspuolten välistä kattavaa yhteistyötä, jolla on tarkoitus edistää Marokon taloudellista ja sosiaalista kehitystä (1 artikla). Tätä yhteistyötä järjestetään ja toteutetaan kolmella alalla: taloudellisen, teknisen ja rahoitusyhteistyön alalla (I osasto), kaupan alalla (II osasto) ja työvoima-asioissa (III osasto).

Käsiteltävänä olevan asian kannalta merkitykselliset määräykset sisältyvät III osastoon, joka koskee työvoima-asioita. Erityisen merkityksellinen on 41 artiklan 1 kohta, jonka tulkintaa kansallinen tuomioistuin pyytää ja jossa määrätään, että jollei seuraavien kohtien määräyksistä muuta johdu, työntekijät, jotka ovat Marokon kansalaisia, ja heidän kanssaan asuvat perheenjäsenet saavat sosiaaliturvan alalla hyväkseen järjestelyn, jossa näitä työntekijöitä ei millään tavalla syrjitä sen jäsenvaltion omiin kansalaisiin nähden, jonka alueella he työskentelevät. Tämän artiklan seuraavat kohdat koskevat marokkolaisten työntekijöiden eri jäsenvaltioissa täyttyneiden vakuutus-, työskentely- ja asumiskausien yhteenlaskemista tiettyjen etuuksien osalta (2 kohta), näiden työntekijöiden yhteisön alueella asuvien perheenjäsenten perhe-etuuksia (3 kohta) ja oikeutta siirtää vapaasti eläkkeet sekä elinkorot Marokkoon (4 kohta). Yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1, 3 ja 4 kohdassa määrätty järjestely edellyttää Marokossa työskentelevien yhteisön jäsenvaltioiden kansalaisten vastavuoroista kohtelua (5 kohta). Sen 42 artiklan 1 kohdassa annetaan yhteistyöneuvostolle toimivalta antaa ennen yhteistyösopimuksen voi-

* Alkuperäinen kieli: italia.

1 — EYVL L 264, s. 1.

maan tulemista seuraavan ensimmäisen vuoden päättymistä määräykset, joilla varmistetaan 41 artiklassa esitettyjen periaatteiden soveltaminen. Lopuksi yhteistyösopimuksen yleisiin ja loppumääräyksiin (IV osasto) sisältyvien 44 ja 45 artiklan mukaan yhteistyöneuvostolla, joka muodostuu yhtäältä Euroopan yhteisöjen neuvoston ja Euroopan yhteisöjen komission jäsenistä ja toisaalta Marokon kuningaskunnan hallituksen jäsenistä, on toimivalta tehdä sopimuspuolia sitovia päätöksiä sopimuksessa vahvistettujen tavoitteiden toteuttamiseksi.

3. Asiaa koskevien kansallisten säännösten osalta on ensin todettava, että *Algemene Ouderdomswet* (laki yleisestä vanhuusvakuutuksesta, jäljempänä AOW) tuli voimaan 1.1.1957 ja sillä perustettiin eläkejärjestelmä, jossa vanhuuseläkkeen määrä lasketaan pääsääntöisesti yksinomaan täytettyjen vakuutuskausien perusteella. AOW:n mukaan pakollisen vakuutuksen piiriin kuuluvat kaikki Alankomaissa asuvat Alankomaiden kansalaiset sekä henkilöt, jotka ovat Alankomaissa tuloverovelvollisia siellä suoritetun palkkatyön vuoksi.

AOW:n mukaan vakuutetuilla henkilöillä on oikeus vanhuuseläkkeeseen täytettyään 65 vuotta. Vanhuuseläkkeen enimmäismäärän saa 50 vuoden vakuutusajan jälkeen, ja tämän vakuutusajan on sijoituttava 15. ja 65. ikävuoden väliin. AOW:n 13 artiklan mukaan eläkettä vähennetään 2 prosenttia kutakin vakuutuksetonta vuotta kohti.

Koska AOW tuli voimaan 1.1.1957, kukaan ei luonnollisestikaan voinut olla vakuutettu ennen tätä päivämäärää, minkä vuoksi kukaan ei olisi voinut saada täyttä eläkettä ennen vuotta 2007. Tilanteen korjaamiseksi Alankomaiden lainsäätäjä on AOW:n 55 ja 56 artiklassa säätänyt siirtymäkauden järjestelmästä, jonka perusteella vakuutetun 15. syntymäpäivän ja 1.1.1957 väliset vuodet rinnastettiin AOW:n mukaisiin vakuutuskausiin. Nämä ovat todellisuudessa laskennallisia vakuutuskausia, jotka lasketaan seuraavat edellytykset täyttävien henkilöiden hyväksi: a) henkilö on asunut Alankomaissa 59. ja 65. syntymäpäivänsä välisenä aikana (ns. kuuden vuoden asumista koskeva edellytys) [2], b) hän on Alankomaiden kansalainen tai hänet rinnastetaan Alankomaiden kansalaiseen (tämä edellytys ei luonnollisesti koske yhteisön jäsenvaltioiden kansalaisia, jotka nauttivat vapaasta liikkuvuudesta asetuksen

2 — Tätä edellytystä on kuitenkin lievennetty 3.12.1985 annetun kuninkaan asetuksen 2 pykälässä, jonka mukaan henkilöä, joka on muuttanut pois Alankomaista mutta joka pysyy vakuutettuna AOW:n mukaisesti, pidetään Alankomaissa asuvana kuuden vuoden asumista koskevan edellytyksen osalta.

N:o 1408/71 mukaan), ja c) hän asuu yhä Alankomaissa täytettyään 65 vuotta (ns. nykyistä asumista koskeva edellytys) [3].

Tässä tapauksessa on aiheellista korostaa, että 15.11.1985 annetun kuninkaan asetuksen 1 pykälän mukaan Alankomaiden kansalaisiin rinnastetaan asetuksessa N:o 1408/71 tarkoitettujen vapaasta liikkuvuudesta nauttivien henkilöiden lisäksi myös henkilöt, jotka ovat asuneet Alankomaissa joko yhtäjaksoisesti tai keskeytyksin 15 vuoden ajan 20. syntymäpäivänsä jälkeen, edellyttäen, että he ovat asuneet Alankomaissa yhtäjaksoisesti 65. syntymäpäivänsä välittömästi edeltävät viisi vuotta.

4. Lopuksi on vielä muistettava, että sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71 [4] (jäljempänä asetus) 2 artiklan 1 kohdan mukaan asetusta sovelletaan "palkattuihin työntekijöihin tai itsenäisiin ammatinharjoittajiin, jotka ovat tai ovat olleet yhden tai useamman jäsenvaltion lainsäädännön alaisia ja jotka ovat jäsenvaltion kansalaisia tai jotka ovat valtiottomia henkilöitä tai pakolaisia, jotka asuvat jäsenvaltion alueella, sekä heidän perheenjäseniinsä ja jälkeenjääneisiinsä." Asetuksen aineellinen soveltamisala on rajattu sen 4 artiklassa. Käsiteltävänä olevan tapauksen kannalta on syytä muistaa, että vanhuusetuudet on nimenomaisesti mainittu asetuksen soveltamisalaan kuuluvien sosiaaliturvan alojen joukossa (4 artiklan 1 kohdan c alakohta).

Tässä vaiheessa on huomattava, että koska kaikilla siirtotyöläisillä ei ollut oikeutta edellä mainittuihin siirtymäkauden etuuksiin, jotka perustuvat kansalaisuus- ja asumisedellytykseen, neuvosto sisällytti asetukseen tätä varten erityissäännöksiä mahdollisen syrjinnän välttämiseksi. Asetuksen liitteessä VI olevan J kohdan 2 alakohdassa (Alankomaat), joka koskee juuri "Alankomaiden yleistä vanhuusvakuutusta koskevan lainsäädännön soveltamista", määrätään muun muassa seuraavaa:

"a) Vähennystä, jota tarkoitetaan AOW:n 13 artiklan 1 kohdassa, ei sovelleta sellaisilta kalenterivuosilta tai niiden osilta ennen 1 päivää tammikuuta 1957, joiden aikana etuuden saaja, joka ei täytä edellytyksiä saada tällaiset vuodet käsitellyiksi vakuutuskausina, asui Alankomaiden alueella 15—65 ikävuoden välillä, tai jonka aikana asuessaan toisen jäsenvaltion alueella hän harjoitti toimintaa työntekijänä Alankomaissa työnantajalle, jonka kotipaikka oli tässä maassa.

3 — Tämä edellytys, jota on myös lievennetty 3.12.1985 annetulla asetuksella, ei koske henkilöitä, jotka ovat olleet keskeytyksettä vakuutettuina AOW:n mukaan 1.1.1957 ja 65. syntymäpäivänsä välisenä aikana.

4 — Ks. kodifioituna 2 päivänä kesäkuuta 1983 annettu neuvoston asetus (ETY) N:o 2001/83 (EYVL L 230, s. 6).

Poiketen siitä, mitä AOW:n 7 artiklassa säädetään, henkilöillä, jotka asuivat tai työskentelivät edellä mainittujen edellytysten mukaisesti vain ennen 1 päivää tammikuuta 1957, katsotaan myös olevan oikeus eläkkeeseen.

b) Vähentämistä, jota tarkoitetaan AOW:n 13 artiklan 1 kohdassa, ei sovelleta 2 päivää elokuuta 1989 edeltäviin kalenterivuosiin tai kalenterivuoden osiin, joiden aikana naimisissa oleva tai naimisissa ollut henkilö ei viidentoista ja kuudenkymmenenviiden * ikävuotensa välisenä aikana ollut vakuutettu edellä mainitun lainsäädännön mukaan, vaikka hän asui muun jäsenvaltion kuin Alankomaiden alueella, jos nämä kalenterivuodet tai kalenterivuosien osat ovat päällekkäisiä yhtäältä niiden vakuutuskausien kanssa, jotka hänen puolisonsa osalta ovat täyttyneet tämän lainsäädännön mukaan edellyttäen, että he ovat olleet naimisissa keskenään näiden kausien ajan ja toisaalta a alakohdan mukaan huomioon otettavien kalenterivuosien tai kalenterivuoden osien kanssa.

Poiketen siitä, mitä AOW:n 7 artiklassa säädetään, tätä henkilöä pidetään etuudensaajana.

— —

e) Edellä a, b, c ja d alakohdassa tarkoitettuja säännöksiä sovelletaan vain, jos kysymyksessä oleva henkilö on asunut kuuden vuoden ajan yhden tai useamman jäsenvaltion alueella täytettyään 59 vuotta ja niin kauan kuin tämä henkilö asuu yhden tällaisen jäsenvaltion alueella.

— —

h) Mitä a, b, c, d ja f alakohdassa säädetään, ei sovelleta kausiin, jotka ovat päällekkäisiäniiden kausien kanssa, jotka voidaan ottaa huomioon laskettaessa oikeutta eläkkeeseen muun jäsenvaltion kuin Alankomaiden vanhuusvakuutusta koskevan lainsäädännön mukaan, eikä myöskään kausiin, joiden aikana kyseinen henkilö on saanut vanhuuseläkettä sellaisen lainsäädännön mukaan."

Edellä mainittujen säännösten mukaan AOW:ssä säädettyjen etuuksien saajalla, joka ei täytä niitä edellytyksiä, jotka vaaditaan 1.1.1957 edeltäneiden kausien rinnastamiseksi vakuutuskausiin, on kuitenkin oikeus — edellyttäen, että hän on asunut yhden tai useamman jäsenvaltion alueella kuusi vuotta täytettyään 59 vuotta — vaatia sellaisten 1.1.1957 edeltäneiden kausien rinnastamista vakuutuskausiin, joiden aikana hän on asunut Alankomaissa täytettyään 15 vuotta tai työskennellyt palkansaajana Alankomaissa siellä sijaitsevan työnantajan lukuun mutta asunut toisessa jäsenvaltiossa. Näiden säännösten perusteella vakuutettu voi siten saada oikeuden siirtymäkauden etuuksiin, mutta tämä oikeus on ainoastaan osittainen, koska tietyt 1.1.1957 edeltäneet kaudet voidaan rinnastaa vakuutuskausiin ainoastaan, jos asianomaisella henkilöllä on kyseisenä aikana ollut erityinen liittymä Alankomaiden sosiaaliturvajärjestelmään asumisen tai työskentelyn perusteella. Asetuksen liitteeseen VI

* Oikaistu yhteisöjen tuomioistuimessa, koska asetuksen N:o 1408/71 virallinen suomennos on tältä osin virheellinen.

sisältyvässä järjestelmässä annetaan siten mahdollisuus poiketa — ja tätä on syytä korostaa — velvollisuudesta poistaa asumista koskevat edellytykset asetuksen 10 artiklan mukaisesti, koska liitteessä sallitaan se, että siirtymäkauden etuuksien saamisen edellytykseksi asetetaan asumista koskevien erityisten edellytysten täyttyminen.

5. Tässä yhteydessä on aiheellista palata nyt käsiteltävänä olevan asian tosiseikkoihin. Hallouzi-Choho, joka on Marokon kansalainen, asuu Alankomaissa puolisonsa kanssa. Hänen puolisonsa, joka on myös Marokon kansalainen, on työskennellyt Alankomaissa ja saa siellä AOW:ssä säädettyä vanhuuseläkettä. Bestuur van de Sociale Verzekeringsbank (sosiaaliturvalaitos, jäljempänä SVB) myönsi 5.7.1991 tekemällään päätöksellä Hallouzi-Choholle, joka ei koskaan ollut työskennellyt Alankomaissa, AOW:n mukaisen vanhuuseläkkeen 1.7.1991 (hänen 65. syntymäpäivästään) lukien, ja eläkkeen määrä oli 22 prosenttia aviopuolisolle myönnettävän eläkkeen enimmäismäärästä. Tämä eläke myönnettiin Hallouzi-Choholle itsenäisenä vakuutettuna, ja se laskettiin niiden vakuutuskausien perusteella, jotka hän oli täyttänyt AOW:ssä tarkoitetulla tavalla Alankomaissa asuvana henkilönä, toisin sanoen 12.9.1977—1.1.1982 ja 26.2.1985—1.7.1991.

Eläkettä laskiessaan SVB kuitenkin kieltäytyi 5.7.1991 tekemällään päätöksellä ottamasta huomioon niitä laskennallisia vakuutuskausia, jotka sijoittuivat Hallouzi-Chohon 15. syntymäpäivän ja AOW:n voimaantulopäivän eli 1.1.1957 väliin, sillä perusteella, että hän oli Marokon kansalainen. Koska on selvää, että Hallouzi-Choho täyttää sekä "kuuden vuoden asumista" että "nykyistä asumista" koskevat edellytykset, SVB on kieltäytynyt ottamasta huomioon 1.1.1957 edeltäviä kausia yksinomaan sen vuoksi, ettei etuuksien hakija ollut Alankomaiden kansalainen.

Hallouzi-Choho valitti 5.7.1991 tehdystä päätöksestä Raad van Beroep te Amsterdamiin. Tämä tuomioistuin hylkäsi valituksen perusteettomana 21.4.1992 antamallaan tuomiolla. Hallouzi-Choho haki tähän tuomioon muutosta Centrale Raad van Beroepilta vedoten yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohtaan ja väitti, että tämän määräyksen mukaan oikeutta AOW:ssä säädettyjen siirtymäkauden etuuksien kaltaisiin etuuksiin ei voida evätä kansalaisuuden perusteella, koska 41 artiklan 1 kohdan mukaan marokkolaisiin työntekijöihin ja heidän kanssaan asuviin perheenjäseniin sovelletaan järjestelmää, joka perustuu siihen, ettei heitä syrjitä siinä jäsenvaltiossa, jossa he työskentelevät, kansalaisuuden perusteella kyseisen valtion kansalaisiin nähden.

6. Ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin oli epävarma yhteisötyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdassa määrätyn syrjintäkiellon peri-

aatteen soveltamisesta AOW:ssä säädettyihin siirtymäkauden etuuksiin, minkä vuoksi se katsoi aiheelliseksi pyytää yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisua seuraavaan kysymykseen:

"Onko Euroopan talousyhteisön ja Marokon kuningaskunnan välisen yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että marokkolaisen työntekijän puolisolta, joka on siis sopimuksen 41 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu perheenjäsen, ei voida edellyttää Alankomaiden kansalaisuutta Alankomaiden *Algemene Ouderdomswet*issä [Alankomaiden yleistä vanhuuseläkettä koskeva laki] säädettyjen siirtymäkauden etuuksien myöntämiseksi?"

Esitetyn kysymyksen tarkoituksena on siten saada ratkaisu siitä, kuuluvatko AOW:ssä säädetyt siirtymäkauden etuudet yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdassa määrätyn kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kiellon perusteella myös marokkolaisen työntekijän puolisolle, joka ei ole ollut ansiotyössä.

7. Aluksi on muistettava, että yhteisöjen tuomioistuimella on jo ollut tilaisuus ottaa kantaa yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdan tulkintaan asioissa Kziber [5] ja Yousfi [6] annetuissa tuomioissa. Näissä tuomioissa yhteisöjen tuomioistuin totesi äärimmäisen selkeästi — muistutettuaan ensin niistä edellytyksistä, jotka sopimuksen määräyksen on täytettävä, jotta sillä voi olla välitön oikeusvaikutus — että "sekä 41 artiklan 1 kohdan sanamuodosta että tämän määräyksen sisältävän yhteistyösopimuksen tarkoituksesta ja luonteesta seuraa, että sitä voidaan pitää välittömästi sovellettavana oikeussääntönä". [7]

Näissä samoissa tuomioissa yhteisöjen tuomioistuin täsmensi lisäksi, että "yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdassa mainittu sosiaaliturvan käsite on ymmärrettävä samalla tavalla kuin —— asetuksessa N:o 1408/71 mainittu sosiaaliturvan käsite". [8]

8. Kaksi seikkaa, jotka ainoastaan Ranskan hallitus on kyseenalaistanut suullisessa käsittelyssä — tosin vakiintuneen oikeuskäytännön vastaisesti — ovat yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdan välitön oikeusvaikutus ja se, että tähän määräykseen sisältyvää sosiaaliturvan käsitettä on tulkittava samalla tavalla kuin asetuksen vastaavaa käsitettä.

Koska on myös selvää, että Hallouzi-Choho kuuluu kiistattomasti yhteistyösopimuksen

5 — Asia C-18/90, Kziber, tuomio 31.1.1991 (Kok. 1991, s. I-199).

6 — Asia C-58/93, Yousfi, tuomio 20.4.1994 (Kok. 1994, s. I-1353).

7 — Em. asia Kziber, tuomion 23 kohta; em. asia Yousfi, tuomion 17 kohta.

8 — Em. asia Kziber, tuomion 25 kohta; em. asia Yousfi, tuomion 24 kohta.

41 artiklan 1 kohdan henkilölliseen soveltamisalaan marokkolaisen työntekijän perheenjäsenenä, on tutkittava ainoastaan se seikka, kuuluvatko AOW:n 55 ja 56 artiklassa säädetyt siirtymäkauden etuudet asetuksessa tarkoitetun sosiaaliturvan käsitteen alaan ja siten myös yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdan aineelliseen soveltamisalaan.

9. Tältä osin on riittävää muistaa, että asetuksen 4 artiklan 1 kohdan, jossa luetellaan sen soveltamisalaan kuuluvat sosiaaliturvan alat, c alakohdassa on nimenomaisesti mainittu vanhuusetuudet. Näin ollen on kiistatonta, että AOW:ssä säädetyt siirtymäkauden etuudet kuuluvat kiistattomasti asetuksen soveltamisalaan ja siten vastaavasti myös yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan, koska nämä etuudet nostavat vakuutetun saaman eläkkeen määrää.

Käsiteltävänä olevassa asiassa tämä tarkoittaa, että myös niiden marokkolaisten etuuksien hakijoiden, jotka ovat yhteistyösopimuksen relevanteissa määräyksissä tarkoitettuja työntekijöitä tai työntekijän perheenjäseniä, on voitava vedota oikeuteen saada AOW:ssä säädettyjä siirtymäkauden etuuksia.

10. Ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin on kuitenkin ilmaissut epäilyksensä tältä osin toteamalla yhtäältä, ettei yhteistyösopimuksessa ole tästä yhtään nimenomaista määräystä, ja toisaalta, että yhteisöjen tuomioistuin on itse todennut — ottaen huomioon siirtymäkauden etuuksiin liittyvät erityispiirteet — AOW:ssä säädettyjen asumista koskevien edellytysten laillisuuden, sellaisina kuin niitä on lievennetty asetuksen liitteessä VI olevan J kohdan 2 alakohdassa, jossa sallitaan poikkeus asetuksen 10 artiklassa säädetystä velvollisuudesta poistaa asumista koskevat edellytykset, kuten olen edellä todennut. Tällä perusteella Alankomaiden hallitus ja SVB ovat lisäksi väittäneet yhteisöjen tuomioistuimessa, että yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohtaa ei missään tapauksessa voida tulkita laajentavasti siihen nähden, mitä asetuksen kyseisessä liitteessä on määrätty. Toisin sanoen ne pyytävät yhteisöjen tuomioistuinta soveltamaan analogisesti nyt käsiteltävänä olevassa tapauksessa kyseisen liitteen määräyksiä.

Pitää paikkansa, että yhteisöjen tuomioistuin on tarkasteltuaan AOW:n erityissäännöksiä, jotka kuuluvat asetuksen liitteessä VI olevan J kohdan 2 alakohdan soveltamisalaan ja joita on siinä muutettu, todennut, että asetuksen "10 artiklassa säädettyä kieltoa soveltaa asumista koskevia edellytyksiä ei voida rajoituksetta soveltaa sellaiseen yleiseen vanhuuseläkevakuutusjärjestelmään, jossa pelkkä asuminen Alankomaissa riittää vakuutusjärjestelmään pääsemiseksi". [9] Yhteisöjen tuomioistuin katsoi kuitenkin, että "AOW:n siirtymäkauden järjestelmän ollessa kyseessä asumista koskevat edellytykset ovat sallittuja

9 — Asia C-293/88, Winter-Lutzins, tuomio 2.5.1990 (Kok. 1990, s. I-1623, 16 kohta). Ks. myös asia 284/84, Spruyt, tuomio 25.2.1986 (Kok. 1986, s. 685).

liitteen VI määräysten nojalla, jotka rajoittavat 10 artiklan soveltamisalaa". [10] Toisin sanoen yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että asetuksen liitteen kyseisten määräysten perusteella AOW:ssä säädetyt asumista koskevat edellytykset ovat sallittuja ottaen huomioon, että asuminen on ainoa edellytys AOW:n vakuutusjärjestelmään pääsemiseksi ja että siirtymäkauden etuudet eivät kerry todellisten vakuutuskausien perusteella, koska vakuutetut eivät joudu maksamaan vakuutusmaksuja.

11. Mielestäni tällä oikeuskäytännöllä ei kuitenkaan ole mitään merkitystä nyt käsiteltävänä olevassa asiassa. Kuten edellä on todettu, Hallouzi-Choho täyttää sekä kuuden vuoden asumista koskevan edellytyksen (eli hän on asunut Alankomaissa kuusi vuotta täytettyään 59 vuotta) että nykyistä asumista koskevan edellytyksen (eli hän jatkaa Alankomaissa asumistaan täytettyään 65 vuotta). Näin ollen SVB epäsi häneltä siirtymäkauden etuudet sillä perusteella, ettei hän ole Alankomaiden kansalainen ja ettei häntä myöskään voida rinnastaa Alankomaiden kansalaiseen edellä mainitun 15.11.1985 annetun asetuksen perusteella, eikä sillä perusteella, ettei hän olisi täyttänyt asumista koskevaa edellytystä.

Viimeksi mainitun kysymyksen kannalta tässä tapauksessa ei mielestäni ole merkitystä sillä seikalla, jota SVB ja Alankomaiden hallitus ovat oikeudenkäyntimenettelyssä korostaneet, että jos Hallouzi-Choho olisi väliaikana yhä asunut Alankomaissa, hänellä olisi edellä mainitun, vuoden 1985 marraskuussa annetun kuninkaan asetuksen perusteella vuoden 1996 helmikuusta alkaen oikeus tulla rinnastetuksi Alankomaiden kansalaisiin, ja hän saisi siten oikeuden riidanalaisiin siirtymäkauden etuuksiin. Itse asiassa juuri tämä on asumista koskeva lisäedellytys, joka ei koske Alankomaiden kansalaisia ja joka on siten yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdassa määrätyn kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kiellon periaatteen vastainen.

12. SVB ei tosiasiassa kiistä sitä, että marokkolaisen työntekijän puoliso kuuluu yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdan henkilölliseen soveltamisalaan ja että riidanalainen etuus kuuluu tämän määräyksen aineelliseen soveltamisalaan. Kuten SVB on itse oikeudenkäynnin aikana täsmentänyt, se ei ole myöntänyt Hallouzi-Choholle siirtymäkauden etuuksia lähinnä sen vuoksi, että se on vakuuttunut siitä, ettei kyseisiä etuuksia voida myöntää marokkolaisen työntekijän puolisolle. Kantansa tueksi SVB vetosi lähinnä henkilökohtaisten ja johdannaisten oikeuksien väliseen eroon, jonka yhteisöjen tuomioistuinkin on tehnyt tietyissä tuomioissaan [11], joissa se on ottanut kantaa asetuksen henkilölliseen soveltamisalaan (jäljempänä Kermaschek-oikeuskäytäntö). Näissä tuomioissaan yhteisöjen tuomioistuin nimittäin totesi, että vaikka työntekijöiksi katsotut henkilöt voi-

10 — Em. asia Winter-Lutzins, tuomion 18 kohta.

11 — Ks. asia 40/76, Kermaschek, tuomio 23.11.1976 (Kok. 1976, s. 1669, 8 kohta). Vastaavasti myös viimeksi asia C-310/91, Schmidt, tuomio 27.5.1993 (Kok. 1993, s. I-3011, 12 kohta).

vat vaatia oikeutta asetuksessa säädettyihin etuuksiin, jotka ovat henkilökohtaisia oikeuksia, tällaisen työntekijän perheenjäsenet voivat vaatia ainoastaan johdannaisia oikeuksia eli oikeuksia, jotka he saavat työntekijän perheenjäseninä.

Ottaen kuitenkin huomioon, että kaikki Alankomaissa asuvat henkilöt kuuluvat suoraan ja henkilökohtaisesti AOW:n soveltamisalaan 15. ja 65. ikävuotensa välisen ajan sukupuolesta ja siviilisäädystä riippumatta, on selvää, että oikeus eläkkeeseen ja siten myös siirtymäkauden etuuksiin ei ole johdannainen oikeus, jonka henkilö saa työntekijän puolisona, vaan se on henkilökohtainen oikeus, joten se kuuluu kaikille kyseisessä kansallisessa lainsäädännössä säädetyt edellytykset täyttäville henkilöille. Kermaschek-oikeuskäytännön soveltaminen nyt käsiteltävänä olevassa asiassa johtaisi näin ollen siihen, että Hallouzi-Choholla ei Marokon kansalaisena, joka ei ole koskaan työskennellyt Alankomaissa, olisi minkäänlaista oikeutta saada AOW:ssä säädettyjä siirtymäkauden etuuksia.

13. Tältä osin on ennen kaikkea syytä muistaa, että jo useaan kertaan mainitussa asiassa Kziber annetussa tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin totesi marokkolaisen työntekijän perheenjäsenten oikeuksista nuorten työttömien työttömyysetuuksien osalta, että "sosiaaliturvan alalla yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdassa määrätty kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kielto tarkoittaa, että henkilöltä, joka täyttää kaikki kansallisessa lainsäädännössä säädetyt edellytykset nuorille työttömille säädettyjen työttömyyskorvausten saamiseksi, ei voida evätä näitä etuuksia kansalaisuuden perusteella". [12]

Tämän jälkeen yhteisöjen tuomioistuin käytti samaa lähestymistapaa ja täsmensi sitä asiassa Krid antamassaan tuomiossa [13], joka koski ETY:n ja Algerian välisen yhteistyösopimuksen [14] 39 artiklan 1 kohtaa, joka sisällöltään vastaa nyt käsiteltävänä olevaa määräystä. Tässä asiassa yhteisöjen tuomioistuinta vaadittiin soveltamaan Kermaschek-oikeuskäytäntöä myös niiden työntekijöiden perheenjäseniin, jotka ovat Euroopan yhteisön kanssa yhteistyösopimuksen tehneiden kolmansien maiden kansalaisia, mutta tuomioistuin katsoi, ettei tätä oikeuskäytäntöä voida soveltaa, koska yhteistyösopimuksen henkilöllinen soveltamisala "ei ole sama kuin asetuksen N:o 1408/71 2 artiklassa määritelty soveltamisala".

14. Sama koskee myös nyt käsiteltävänä olevaa asiaa. Alankomaiden hallitus ja SVB huomauttavat kuitenkin, että jäsenvaltion kansalaisuuden omaavan työntekijän puolisolla, joka ei ole Alankomaiden kansalainen, ei ole edes asetuksen liitteen VI nojalla oikeutta kyseessä oleviin riidanalaisiin siirtymäkauden etuuksiin. Tällä perusteella Alankomaiden hallitus ja SVB katsovat, että jos yhteisöjen tuomioistuin vahvistaa, että Kermaschek-oikeuskäytäntöä ei sovelleta yhteistyösopi-

12 — Em. asia Kziber, tuomion 28 kohta.

13 — Asia 103/94, Krid, tuomio 5.4.1995 (Kok. 1995, s. I-719).

14 — Algerissa 26.4.1976 allekirjoitettu ja 26.9.1978 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 2110/78 (EYVL L 263, s. 1) hyväksytty yhteistyösopimus.

musten henkilölliseen soveltamisalaan kuuluvien kolmansien valtioiden työntekijöiden perheenjäseniin, tästä aiheutuva seuraus olisi kohtuuton, eivätkä yhteistyösopimusten laatijat varmastikaan ole halunneet tällaista seurausta.

Kansallinen tuomioistuin toteaa itse, että tällä tavoin niiden työntekijöiden perheenjäseniä, jotka ovat yhteisön jäsenvaltioiden kansalaisia, kohdeltaisiin epäedullisemmin kuin niiden työntekijöiden perheenjäseniä, jotka ovat Euroopan yhteisön kanssa yhteistyösopimuksen tehneen kolmannen valtion kansalaisia. Esimerkkinä kansallinen tuomioistuin on maininnut ennakkoratkaisupyynnön tekemisajankohtana yhteisöjen tuomioistuimessa vireillä olleen asian Cabanis-Issarte, joka koski juuri AOW:ssä säädettyjä siirtymäkauden etuuksia. Tiivistetysti esitettynä on siis kyse siitä, että yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdan mukaista syrjintäkiellon periaatetta ei voida soveltaa tekemättä eroa sen mukaan, ovatko kyseiset oikeudet henkilökohtaisia vai johdannaisia oikeuksia, koska asetuksen 3 artiklan 1 kohdassa säädettyä yhdenvertaisen kohtelun periaatetta sovelletaan työntekijöiden perheenjäseniin ainoastaan silloin, kun nämä vetoavat johdannaisiin oikeuksiinsa, "jollei tämän asetuksen erityisistä säännöksistä muuta johdu".

15. On selvää, että jos henkilökohtaisten ja johdannaisten oikeuksien välistä eroa sovelletaan yksinomaan niiden työntekijöiden perheenjäseniin, jotka ovat yhteisön jäsenvaltion kansalaisia, mutta ei niiden työntekijöiden perheenjäseniin, jotka ovat Euroopan yhteisön kanssa yhteistyösopimuksen tehneiden valtioiden kansalaisia, tämä saattaa johtaa syrjintään, jota on vaikea ymmärtää varsinkaan perustamissopimuksen tavoitteen kannalta, kun sitä verrataan pelkän yhteistyösopimuksen tavoitteeseen. On myös selvää, että tällaisen eron oikeudellinen merkitys on niin huomattava, että havaittu epäkohta on korjattava, mutta ei kuitenkaan ehdotetulla tavalla. Yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohta, jossa kansalaisuuteen perustuva syrjintä on kielletty, ei sisällä minkäänlaista määräystä, joka puoltaisi SVB:n ja Alankomaiden hallituksen näkökantaa.

Mainittu epäkohta voidaan todellisuudessa poistaa ainoastaan harkitsemalla uudestaan Kermaschek-oikeuskäytäntöä. Näin juuri tapahtuikin hiljattain asiassa Cabanis-Issarte [15] annetun tuomion yhteydessä, jossa yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että asetuksen 3 artiklan 1 kohdan mukaan asetuksen soveltamisalaan kuuluvat henkilöt "nauttivat yhdenvertaista kohtelua jäsenvaltioiden sosiaaliturvaa koskevia lainsäädäntöjä sovellettaessa, eikä asetuksessa tehdä eroa sen mukaan, onko kyseessä työntekijä vai työntekijän perheenjäsen tai jälkeenjäänyt. On lisättävä, että joka tapauksessa jokainen sellainen poikkeus yhdenvertaisesta kohtelusta, joka perustuu johonkin 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun tämän asetuksen säännökseen, on perusteltava objektiivisilla syillä, jotta 3 artiklan 1 kohdassa säädetty sosiaaliturvaa koskeva perustavanlaatuinen syrjintäkiellon periaate ei olisi sisällyksetön" (26 kohta). Tässä tuomiossaan yhteisöjen tuomioistuin korosti myös "henkilön omien ja johdannaisten oikeuksien välisestä erottelusta —— voivan seurata yhteisön oikeusjärjestyksen yhden perustavanlaatuisen vaatimuksen eli yhteisön oikeussääntöjen yhdenmukaisen soveltamisen vaarantuminen, kun oikeussääntöjen soveltaminen yksityisiin oikeussubjekteihin

15 — Asia C-308/93, Cabanis-Issarte, tuomio 30.4.1996 (Kok. 1996, s. I-2097).

riippuisi näin siitä, luokitellaanko kyseiset etuudet kansallisessa lainsäädännössä — ottaen huomioon sosiaaliturvaa koskevien kansallisten järjestelmien erityispiirteet — henkilön omaksi vai johdannaiseksi oikeudeksi." (31 kohta).

16. Kyseisen tuomion mukaan sekä sellaisen työntekijän perheenjäsenellä, joka on yhteisön jäsenvaltion kansalainen (Cabanis-Issarte), että sellaisen työntekijän perheenjäsenellä, joka on Euroopan yhteisön kanssa yhteistyösopimuksen tehneen kolmannen valtion kansalainen (Hallouzi-Choho), on oikeus AOW:n mukaisiin etuuksiin samoilla edellytyksillä kuin Alankomaiden kansalaisilla. Tällainen ratkaisu oli tervetullut, koska sillä poistettiin erottelu, joka oli aiheuttanut tiettyä epävarmuutta ja joka oli lisäksi asetuksen 3 artiklan 1 kohdan sanamuodon ja perusajatuksen vastainen. [16]

Käsiteltävässä asiassa tämä tarkoittaa, ettei enää ole mitään uutta väittää, että Kermaschek-oikeuskäytännön soveltamatta jättäminen nyt käsiteltävänä olevassa tapauksessa johtaisi väistämättä sellaisen työntekijän perheenjäsenten syrjintään, joka on yhteisön jäsenvaltion kansalainen, verrattuna sellaisen työntekijän perheenjäseniin, joka on Euroopan yhteisön kanssa kyseessä olevan kaltaisen yhteistyösopimuksen tehneen kolmannen valtion kansalainen.

17. Esitän vielä viimeisen huomautukseni. Ranskan hallitus, joka suullisessa käsittelyssä esiintyi väliintulijana, on vaatinut yhteisön tuomioistuinta rajoittamaan tuomionsa ajallisia vaikutuksia, jos tämä katsoo, että yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdassa määrättyä syrjintäkiellon periaatetta on tulkittava siten, että AOW:ssä säädettyjä siirtymäkauden etuuksia ei voida evätä marokkolaisen työntekijän perheenjäseniltä. Perusteeksi se on vedonnut vakaviin tai ainakin ennalta arvaamattomiin taloudellisiin seurauksiin, jotka tuomiosta aiheutuisi Alankomaiden sosiaaliturvajärjestelmälle.

Tämän osalta totean ainoastaan, etteivät ensinnäkään Alankomaiden hallitus eikä SVB ole esittäneet tällaista vaatimusta tai edes väittäneet, että yhteisöjen tuomioistuimen tuomiosta voisi aiheutua vakavia taloudellisia seurauksia Alankomaiden sosiaaliturvajärjestelmälle. Toisaalta yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdan tulkinnasta ei voinut olla minkäänlaista epäselvyyttä ottaen huomioon sitä koskeva oikeuskäytäntö useassa kohdassa mainitusta, asiassa Kziber annetusta tuomiosta alkaen. Tästä seuraa, että yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneessa oikeuskäytännössä asetetut ankarat edellytykset tuomion ajallisten vaikutusten rajoittamiselle eivät missään tapauksessa täyty käsiteltävänä olevassa asiassa, eikä tähän vaikuta se, miten vaatimus on esitetty.

16 — Olen käsitellyt laajemmin näitä näkökohtia em. asiassa Cabanis-Issarte 29.2.1996 antamassani ratkaisuehdotuksessa. Ks. erityisesti 6—7 ja 11—14 kohta.

18. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa Centrale Raad van Beroepin esittämään kysymykseen seuraavasti:

Rabatissa 27 päivänä huhtikuuta 1976 allekirjoitetun ja 26 päivänä syyskuuta 1978 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 2211/78 yhteisön nimissä hyväksytyn Euroopan talousyhteisön ja Marokon kuningaskunnan välisen yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, ettei jäsenvaltio voi sen perusteella evätä lainsäädännössään kansalaistensa hyväksi säädettyjä vanhuuseläkettä koskevia siirtymäkauden etuuksia marokkolaisen työntekijän kanssa asuvalta puolisolta sillä perusteella, että hän on Marokon kansalainen.